Edit
4

ISSN:2181-0427 ISSN:2181-1458

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ИЛМИЙ АХБОРОТНОМАСИ

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА

НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ИЛМИЙ АХБОРОТИ

2021 йил махсус сон

Бош муҳаррир: *Наманган давлат университети ректори С.Т.Турғунов*
Масъул муҳаррир: *Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор М.Р.Қодирхонов*
Масъул муҳаррир ўринбосари: *Илмий тадқиқот ва илмий педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи Р.Жалалов*

Т А Ҳ Р И Р Ҳ А Й Ъ А Т И

Физика-математика фанлари: акад. С.Зайнобиддинов, акад. А.Аъзамов, ф-м.ф.д., доц. М.Тўхтасинов, ф-м.ф.д., проф. Б.Саматов. ф-м.ф.д., доц. Р.Хакимов, ф-м.ф.д. М.Рахматуллаев.
Кимё фанлари: акад.С.Рашидова, акад. А.Тўраев, акад. С.Нигматов, к.ф.д., проф.Ш.Абдуллаев, к.ф.д., проф. Т.Азизов.
Биология фанлари: акад. К.Тожибаев, акад. Р.Собиров, б.ф.д. доц.А.Баташов, б.ф.д. Н.Абдураҳмонов.
Техника фанлари: - т.ф.д., проф. А.Умаров, т.ф.д., проф. С.Юнусов

Tools
Mobile View
Share
PDF to DOC
Edit on PC

problems
Alihonova M. 434
90 Tarbiyachining innovatsion faoliyati maktabgacha ta'limni rivojlantirish omili sifatida
Mirzatova G.X. 439

Telegram 301 ta yangi xabar 6 ta chatdan

91 **Yuqori malakali futbolchi xotin-qizlarni mashg'ulotlar uchun yuklamalarni rejalashtirish.**
Nodirov B.H. 443
92 **Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlasgda steam tizimini samaradorligi.**
Xolmatova S.V. 446
93 **Chet til darslarida hamkorlik ta'limi**
Shamshitdinov U.Z. 451
94 **Creating tasks for developing learners' critical thinking in english classes**
Yuldasheva D.Q. 454
95 **Организация изобразительной деятельности детей дошкольного возраста**
Худайкулова Д.З. 458
96 **Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ salohiyatini yuksaltirishda olib boriladigan ishlar**
Karimova D.M., Nuraliyeva K.I 464
97 **Boshlang'ich sinflarda mumtoz adabiyot o'qitishning badiiy-estetik va ilmiy-pedagogik asoslari**
Jo'rayeva D. 469
98 **Boshlang'ich sinf o'quvchilarining harakat malakalarini rivojlantirishda milliy harakatli o'yinlarning o'rni**
Ismoilov G'. 474
99 **Abituriyentlarning til ta'limidan morfemikani o'zlashtirishining besh xil metodi**
Isaqova G.A. 476
100 **An'anaviy va no'ananaviy dars mashg'ulotlari, uning afzallik va kamchiliklari**
Ibroximov M.A., Rustamova Z.F. 480
101 **CEFR ва унинг давлат таълим стандартлари билан муофиклиги**
Икромова М.Д. 485
102 **Umumta'lim maktabi o'quvchilarini sport to'garaklariga tanlab olish va yo'naltirish**
Boltabayev Sh.O. 495
103 **Umumta'lim maktablarida katta tanafuslardagi o'yinlarni o'quvchilar harakat faolligini rivojlanishidagi roli**
Jiyanov O.M., Sultonov B.S. 498
104 **Umumta'lim maktablaridagi jismoniy tarbiya darslarida milliy harakatli o'yinlarning tutgan o'rni va ahamiyati**
Mahmudjonov A.A., Nabijonova M.M. 503
105 **Mahmud Koshg'ariyning "Devon-u Lug'atit Turk" asarini innavatsion texnologiyalar asosida o'rganish.**
Qo'chqarov B.A. 508
106 **Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda kitob bilan ishlash malakasini rivojlantirish usullari.**
Ismailova N.I. 513
107 **Texnologiya darslarida o'quvchilarga zamonaviy kasblar haqida tushuncha berish va qiziqtitrish omillari.**
Muxitdinova J.R., Turg'unpulatova M. 517

108 **Устоз-шогирд маданиятини шакллантиришда Айкидо шарқ яккакурашининг аҳамияти**
Камбаров Н.С., Рахматова Х.А. 525
109 **Maktabgacha yoshdagi bolalar hayotida jismoniy tarbiya vositalarining o'rni.**
Asqarova D.Q., Asqarov F.T. 530
110 **Технология дарсларида ўқувчиларни техник фикрлаш қобилиятини шакллантириш ва ривожлантириш зарурати**
Мухитдинова Ж.Р. 535
111 **Kitobga muhabbat uyg'otishda oilaning o'rni**
Xodjiyeva F.T. 539
112 **Bolalar bog'chasida chet tilni o'rgatish metodikasi**
Nishanova T.A., Shermatjonova M.N. 542
113 **Umumiy o'rta ta'lim maktablarida yuqori sinf o'quvchilariga chet tili grammatikasi o'qitishning zamonaviy usul va vositalari**
Mamatova D., Shamsiddinova M. 545
114 **Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning**

qiziqtitrish omillari.
Muxitdinova J.R., Turg'unpulatova M. 517

108 **Устоз-шогирд маданиятини шакллантиришда Айкидо шарқ яккакурашининг аҳамияти**
Камбаров Н.С., Рахматова Х.А. 525
109 **Maktabgacha yoshdagi bolalar hayotida jismoniy tarbiya vositalarining o'rni.**
Asqarova D.Q., Asqarov F.T. 530
110 **Технология дарсларида ўқувчиларни техник фикрлаш қобилиятини шакллантириш ва ривожлантириш зарурати**
Мухитдинова Ж.Р. 535
111 **Kitobga muhabbat uyg'otishda oilaning o'rni**
Xodjiyeva F.T. 539
112 **Bolalar bog'chasida chet tilni o'rgatish metodikasi**
Nishanova T.A., Shermatjonova M.N. 542
113 **Umumiy o'rta ta'lim maktablarida yuqori sinf o'quvchilariga chet tili grammatikasi o'qitishning zamonaviy usul va vositalari**
Mamatova D., Shamsiddinova M. 545
114 **Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning samarali yo'llari**
Jo'rayeva T.U. 548
115 **An'anaviy va no'ananaviy dars mashg'ulotlari, uning afzallik va kamchiliklari**
Ibroximov M.A., Rustamova Z.F. 553
116 **Boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida kitobxonlik madaniyatini oshirish.**
Nuriddinova D.I., Zaylobiddinova M. A., ... 557
117 **Kitobxonlikka qiziqishni tarbiyalash orqali o'quvchilarda shaxslararo madaniyatni shakllantirish**
Zaylobiddinova M. A., Nuriddinova D.I. 562
118 **O`quvchilarda kreativ salohiyatni shakllantirishning individual-psixologik xususiyatlari**
Ibrohimova **N.I.,** Nuraliyeva K.I. 567
119 **Fan-texnika taraqqiyoti davrida yoshlar tarbiyasining dolzarb muammolari.**
Mirqosimova M. 572
120 **Халқ ўйинларининг таълим – тарбия жараёнидаги педагогик омиллари**
Эгамбердиева Т.А., Йўлдошев С.В. 575
121 **Oliy ta'lim muassasalari talabalarini sog'lom turmushga tayyorlashda jismoniy tarbiya va sportning o'rni**
Mahmudov N.N. 580
122 **The role of motivation in teaching English to young learners**
Akbarova R., Baxriddinov A. 584
123 **Chet ta'limida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvdan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari**
Kukiboyeva M. 589
124 **Ingliz tilini o'rganish jarayonida tanqidiy fikrlash madaniyatini shakllantirish omillari**
Tuychiev A.T. 592

125 **Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda, multimedia darsliklarining ta'lim tizimida tutgan o'rni.**
Valiyeva Sh.A., Gapporov B. 597
126 **Талабаларда жисмоний тарбияга қадриятли муносабатларини ривожлантиришга хос малака ва кўникмаларни юксак даражада самарали йўлга қўйилиши**
Назаров А.Т. 599
127 **Картографическая грамотность - признак географической культуры**
Абдурахмонов Б.М. 603
128 **Бўлажак тарбиячиларда касбий компетентликни ривожлантириш омиллари**
Абдусаматова Н.Ж. 609
129 **Бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларининг касбий компетенцияларини ривожлантириш йўллари**
[illegible]замова Б.М. 613
130 **Nanotexnologiyalar bo'yicha ta'lim olishga talab**
Borisova V.A. 616
131 **Методика преподавания категории рода существительного в начальных**

4.Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiya" R.Mavlyanova, N. Rahmankulova 22-bet.

O`QUVCHILARDA KREATIV SALOHIYATNI SHAKLLANTIRISHNING INDIVIDUAL-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Ibrohimova N.I Namangan davlat universiteti Maktabgacha va boshlang`ich ta`lim fakulteti "Boshlang'ich ta'lim" yo'nalishi BT-EU-21 guruh talabasi
Nuraliyeva K. I NamDU "Boshlang`ich ta`limda ijtimoiy fanlarni o`qitish metodikasi" kafedrasi o`qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang`ich ta`limda bola psixologiyasidan kelib chiqqan holda darslarni qiziqarli o`tish uchun yordam beradigan metodlar keltirib o`tilganligi. Har bir o`quvchi o`quv dargohiga kelganda nimanidir o`rganib ketishi, darslarni o`quvchi uchun qiziqarli va sifatli o`tish esa pedagogning asosiy vazifasi ekanligi. Boshlang`ich sinf o`quvchilariga ta`lim-tarbiya berish eng murakkab ishlardan biri ekanligi. Bu esa o`qituvchidan yuksak pedagogik mahoratni talab etilishi haqida so`z boradi.*

Tayanch so'zlar: ***pedagogika, kreativlik, didaktika, shaxs, qobiliyat, mahorat, o`quvchi, o`qituvchi, samaradorlik.***

ИНДИВИДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ СИЛЫ У СТУДЕНТОВ

Ибрагимова Н. И НамГУ учится на специальности «Начальное образование».
Нуралиева К. И НамГУ в начальном образовании. Преподавание социальных наук преподаватель кафедры методологии

Аннотация: В этой статье описаны методы, которые помогают сделать уроки начального образования, основанные на детской психологии, качественно и весело. Каждый ученик должен узнать что-то полезное, когда он придет в школу. Основная задача преподователя – сделать теми понятными, простыми и качественными. Одна из самых сложных задача - обучить детей, особенно тех, кто только начал процесс обучения в начальной школе. Это требует от учителя высоких педагогических навыков.

Ключевые слова: ***педагогика, творчество, дидактика, личность, умение,учитель, ученик, эффективность.***

INDIVIDUAL-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF FORMATION OF CREATIVE POWER IN STUDENTS

Ibrohimova **N.I NamSU is a student of "Primary Education"**
Nuraliyevava K.I NamSU In primary education teaching social sciences teacher of the department of methodology

Annotation: This article outlines methods that can help to make lessons fun in primary education based on child psychology. Every student should learn something that is useful whev they come to school. The main task of the educator is to make the topics interesting, understandable and qualitative for the student. One of the most difficult tasks is to educate

children, especially those who have just started the learning process in primary education. This requires high pedagogical skills from the teacher.

Keywords: ***pedagogy, creativity, didactics, personality, ability, skill, teacher, student, effectiveness.***

Har tomonlama yetuk, barkamol shaxsni tarbiyalash hozirgi kundagi dolzarb lardan vazifalardan biri hisoblanadi. Barkamol shaxsni tarbiyalash tarbiyachilar, pedagoglar, ota-onalar va psixologlar uchun muhim ahamiyatga egadir. O`quvchilarning kreativ salohiyatini shakllantirishning individual-psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holatda, pedagog bolaga darslarni sodda, tushunarli holda bayon qilib berishi va kerak. Bunda o`qituvchidan pedagogik mahorat talab qilinadi. O`quv jarayonida, ayniqsa, bolani bilim olishga bo`lgan qiziqishini oshirgan holda kreativ salohiyatini yuksaltirish maqsadga muvofiqdir. O`quv faoliyati jarayonida bolalarni xursand qilishi, ularni zavqlantirishi, o`qishga bo`lgan qoniqish hissini uyg`otishi kerak. Ilk o`quv davridayoq o`quvchilarda bilim olishga qiziqishni tarbiyalash katta ahamiyatga ega. Chunki, bilim olishga **intilish** inson faoliyatining asosiy motivlaridan bo`lib, shaxs yo`nalganligining anglanilganligini aks ettiradi, barcha psixik jarayon va funksiyalarga ijobiy ta`sir etadi, qobiliyatni faollashtiradi, qiziqish mavjud holatida barcha insoniy kuchlarni qo`zgo`tadi. Buni, ayniqsa, boshlang`ich ta`limga yangi kelgan bolaning o`quv faoliyatini tashkil etishda inobatga olish kerak.

1) O`quv faoliyati shunday tashkil etilishi kerakki, bolani darsda faol ishtirok etishga undash kerak, yangi bilimlarni mustaqil tarzda egallashga va o`rtoqlariga o`rgatishga undash lozim, muammoli xarakterga ega bo`lgan savollarni yechishga o`rganishi darkor. **Chunki**

Nuraliyevava K.I NamSU In primary education teaching social sciences teacher
of the department of methodology

Annotation: *This article outlines methods that can help to make lessons fun in primary education based on child psychology. Every student should learn something that is useful whev they come to school. The main task of the educator is to make the topics interesting, understandable and qualitative for the student. One of the most difficult tasks is to educate*

children, especially those who have just started the learning process in primary education. This requires high pedagogical skills from the teacher.

Keywords*: pedagogy, creativity, didactics, personality, ability, skill, teacher, student, effectiveness.*

Har tomonlama yetuk, barkamol shaxsni tarbiyalash hozirgi kundagi dolzarb lardan vazifalardan biri hisoblanadi. Barkamol shaxsni tarbiyalash tarbiyachilar, pedagoglar, ota-onalar va psixologlar uchun muhim ahamiyatga egadir. O`quvchilarning kreativ salohiyatini shakllantirishning individual-psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holatda, pedagog bolaga darslarni sodda, tushunarli holda bayon qilib berishi va kerak. Bunda o`qituvchidan pedagogik mahorat talab qilinadi. O`quv jarayonida, ayniqsa, bolani bilim olishga bo`lgan qiziqishini oshirgan holda kreativ salohiyatini yuksaltirish maqsadga muvofiqdir. O`quv faoliyati jarayonida bolalarni xursand qilishi, ularni zavqlantirishi, o`qishga bo`lgan qoniqish hissini uyg`otishi kerak. Ilk o`quv davridayoq o`quvchilarda bilim olishga qiziqishni tarbiyalash katta ahamiyatga ega. Chunki, bilim olishga **intilish** inson faoliyatining asosiy motivlaridan bo`lib, shaxs yo`nalganligining anglanilganligini aks ettiradi, barcha psixik jarayon va funksiyalarga ijobiy ta`sir etadi, qobiliyatni faollashtiradi, qiziqish mavjud holatida barcha insoniy kuchlarni qo`zgo`tadi. Buni, ayniqsa, boshlang`ich ta`limga yangi kelgan bolaning o`quv faoliyatini tashkil etishda inobatga olish kerak.

1) O`quv faoliyati shunday tashkil etilishi kerakki, bolani darsda faol ishtirok etishga undash kerak, yangi bilimlarni mustaqil tarzda egallashga va o`rtoqlariga o`rgatishga undash lozim, muammoli xarakterga ega bo`lgan savollarni yechishga o`rganishi darkor. **Chunki inson o`rganganini birovga o`rgatsa, xotirasida yaxshi qoladi.**

2) O`quv faoliyati turli xil bo`lishi kerak. Bir xil holatdagi material va bir xil usullar bolalarni tez zeriktirib qo`yadi. Dars jarayonida interfaol metodlar, ta`lim texnologiyalardan, ko`rgazma va tarqatmalardan samarali foydalanish kerak.

3) Bolaga berilayotgan materiallarni bola uchun kerakli va foydali ekanligini anglab yetishi kerak.

4) Yangi berilgan material avvalgisi bilan qisman bog`liq bo`lishi lozim. 5) O`quv materiallari o`ta oson ham, o`ta murakkab ham bo`lmasligi lozim. Chunki, bolaning bilishga, muammoni yechishga bo`lgan shijoatini so`ndiradi. Materiallar bolaning bilish darajasiga va psixologik holatiga mos bo`lgan savollardan iborat bo`lishi kerak.

6) O`quvchining barcha yutuqlarini ijobiy baholash lozim. Ijobiy baho bolani rag`batlantirib, bilishga nisbatan faolligini kuchaytiradi va k**reativ salohiyatini yuksaltiradi.**

7) O`quv materiallari yorqin, bolani o`ziga jalb qila oladigan darajada emotsional bo`lishi kerak.

A.P.Usovaning ta`kidlashicha, o`qitilayotgan materialni idrok qila olmaslik hodisasi harakatning usul va vositalarida o`ta osonlik usuliga asoslangan ilgari ko`rsatilgan noto`g`ri tarbiyaviy ta`sirning natijasidir.[2.46-b] Qanday uslubda dars o`tishni har qaysi pedagog individual tanlaydi. Dars o`tish uslubida pedagogning o`z ishiga va o`quvchilariga bo`lgan munosabati aks etib turishi kerak. Avvalo, o`qituvchi o`z o`quvchilari orasidagi tenglikni muvozanatda ushlab turishi lozim. Mansabdor shaxsning yoki oddiy ishchining farzandi bo`ladimi, yaxshi mutaxassis o`z o`quvchisini otasining mansabiga qarab ajratmasligi kerak. **Bu borada "**Ta`lim to`g`risidagi qonun"da ham belgilab qo`yilganki, shaxsning millati, irqi, dini va ijtimoiy kelib chiqishidan qat`iy nazar ta`lim olish huquqiga ega ekanligi ko`rsatib o`tilgan.

O`qituvchining asosiy vazifasi esa birinchi sinfga endigina qadam qo`ygan, oppoq qog`ozday sof bo`lgan, beg`ubor bolalarga hayot haqida, shu bilan bir qatorda, kelajakda ona vatanga sodiq farzand bo`lib xizmat qilishi uchun kerakli bilimlar haqida ta`lim berishdan iborat. Maktabga tabiati har xil darajada rivojlanayotgan o`quvchilar keladilar. Ularning ba`zilari darslarni yaxshi o`zlashtirgan holda, a`lo baholarga o`qisa, ayrimlarisi esa darslarni yaxshi tushunmayotgan bo`lishi, hali maktabdagi qonun-qoidalarga, 45 daqiqalik dars jarayoniga ko`nikmagan bo`lishi mumkin. Pedagog ana shunday darajadagi o`quvchilarning ongiga "O`qituvchi" degan nom bilan kirib borishi kerak, ularda dars jarayoniga bo`lgan moslashuvchanligini rivojlantirishi lozim. Ba`zi hollarda o`qituvchi sezmay qoladiki, darsni yaxshi o`zlashtirayotgan o`quvchilar oldi partalarga, darsni yaxshi tushunmay, o`zlashtira olmayotganlar esa ko`proq xonaning orqa tomonida joylashgan partalarga o`rnashadilar. E`tiborli va kuzatuvchan mutaxassis, albatta, o`zining ziyrakligi orqali bu muammoni xal qilishga urinadi. Bunday hollarda darsni oson o`zlashtirayotgan o`quvchining yoniga yaxshi o`zlashtira olmayotgan o`quvchini juft qilib joylashtirish lozim. Chunki, a`lochi o`quvchi dars jarayonini birinchi navbatda, o`zi tushunib, so`ngra partadosh juftiga ham tushuntira oladi. Shu

A.P.Usovaning ta`kidlashicha, o`qitilayotgan materialni idrok qila olmaslik hodisasi harakatning usul va vositalarida o`ta osonlik usuliga asoslangan ilgari ko`rsatilgan noto`g`ri tarbiyaviy ta`sirning natijasidir.[2.46-b] Qanday uslubda dars o`tishni har qaysi pedagog individual tanlaydi. Dars o`tish uslubida pedagogning o`z ishiga va o`quvchilariga bo`lgan munosabati aks etib turishi kerak. Avvalo, o`qituvchi o`z o`quvchilari orasidagi tenglikni muvozanatda ushlab turishi lozim. Mansabdor shaxsning yoki oddiy ishchining farzandi bo`ladimi, yaxshi mutaxassis o`z o`quvchisini otasining mansabiga qarab ajratmasligi kerak. **Bu borada** "Ta`lim to`g`risidagi qonun"da ham belgilab qo`yilganki, shaxsning millati, irqi, dini va ijtimoiy kelib chiqishidan qat`iy nazar ta`lim olish huquqiga ega ekanligi ko`rsatib o`tilgan.

O`qituvchining asosiy vazifasi esa birinchi sinfga endigina qadam qo`ygan, oppoq qog`ozday sof bo`lgan, beg`ubor bolalarga hayot haqida, shu bilan bir qatorda, kelajakda ona vatanga sodiq farzand bo`lib xizmat qilishi uchun kerakli bilimlar haqida ta`lim berishdan iborat. Maktabga tabiati har xil darajada rivojlanayotgan o`quvchilar keladilar. Ularning ba`zilari darslarni yaxshi o`zlashtirgan holda, a`lo baholarga o`qisa, ayrimlarisi esa darslarni yaxshi tushunmayotgan bo`lishi, hali maktabdagi qonun-qoidalarga, 45 daqiqalik dars jarayoniga ko`nikmagan bo`lishi mumkin. Pedagog ana shunday darajadagi o`quvchilarning ongiga "O`qituvchi" degan nom bilan kirib borishi kerak, ularda dars jarayoniga bo`lgan moslashuvchanligini rivojlantirishi lozim. Ba`zi hollarda o`qituvchi sezmay qoladiki, darsni yaxshi o`zlashtirayotgan o`quvchilar oldi partalarga, darsni yaxshi tushunmay, o`zlashtira olmayotganlar esa ko`proq xonaning orqa tomonida joylashgan partalarga o`rnashadilar. E`tiborli va kuzatuvchan mutaxassis, albatta, o`zining ziyrakligi orqali bu muammoni xal qilishga urinadi. Bunday hollarda darsni oson o`zlashtirayotgan o`quvchining yoniga yaxshi o`zlashtira olmayotgan o`quvchini juft qilib joylashtirish lozim. Chunki, a`lochi o`quvchi dars jarayonini birinchi navbatda, o`zi tushunib, so`ngra partadosh juftiga ham tushuntira oladi. Shu bilan birgalikda, ularda guruh bilan ishlash degan tushuncha ham rivojlana boshlaydi. O`qituvchi darsni iloji boricha o`quvchilar uchun qiziqarli bo`lgan ko`rgazmali qurollar yordamida olib borishi kerak. Dars jarayonida turli xil e`tiborni jalb qiladigan rangdagi tarqatma materiallar, qiziqarli bo`lgan o`yinlar, o`quvchilarni guruh bo`lib ishlashga undaydigan metodlar yordam beradi. Masalan, o`quvchining nutqini rivijlantirishga ko`maklashadiganт o`yinlardan biri bu "kubik-rubik" o`yini. Ushbu o`yinda kubikning 6 ta tomoniga turli rangdagi rangli qog`ozlardan qirqib, yopishtirib chiqarish lozim. So`ngra kubikning har bir tomoniga bittadan so`z (ot so`z turkumiga doir bo`lishi kerak) yozib chiqamiz. Har bir o`quvchi navbat bilan kubikni parta ustida dumalatadi. Bunda har bir qatordagi o`quvchilar uchun alohida kubik kerak bo`ladi. Chunki, bitta so`z qayta takrorlanishi kamroq bo`ladi. Kubikning ustida chiqqan so`zga o`quvchi o`zining kreativ salohiyatidan kelib chiqqan holda gap tuzadi. Bu esa o`quvchining nutqi rivojlanishiga va unda tezkor javob bera olish qobiliyatini shakllantirishga yordam beradi. O`quvchilarning matematika darsiga bo`lgan qiziqishini yanada oshirish uchun ular bilan fanga doir turli o`yinlar o`tkazish lozim. Bu o`yinlar o`quvchining e`tiborini o`ziga jalb qiladigan detallar yordamida olib borilsa maqsadga muvofiq bo`ladi. Masalan, rangli koptok bilan turli xil o`yinlar o`tkazsa bo`ladi. O`qituvchi koptokni xohlagan bir o`quvchisiga uloqtiradi. O`quvchi esa o`yin shartiga muvofiq toq sonlar yoki juft sonlar guruhidan, 2 ga bo`linadigan yoki 3 ga bo`linadigan sonlar guruhidan bittadan son aytishi kerak bo`ladi. U o`z javobini aytgan holda koptokni yana o`qituvchisiga uloqtiradi. Boshlang`ich sinf o`quvchilar uchun shunga o`xshash o`yinlar fanni qiziqarli tarzda o`zlashtirishlariga yordam beradi. Bolalarga o`yinni o`rgatishda muayyan ta`limiy maqsad nazarda tutiladi. O`yinning eng muhim ahamiyati ham ana shundadir. O`yin o`tkazilish shakllari va usullari ta`limning boshqa turlaridan farq qiladi. Dars jarayonida didaktik o`yinlardan foydalanish dars sifatini yanada yaxshilashga yordam beradi. [3]

Didaktik o`yinlar ta`limning ko`rgazmaliligini, o`qituvchining nutqini va bolalar harakatini o`z ichiga oladi. Buning natijasida idrokda ko`rish, eshitish, teri sezgisi kabi belgilarga nisbatan birlik paydo bo`ladi. Bu esa o`qituvchining aytganlarini bolalarning anglab olishiga va aytilganlarni ifodalab berishiga, ya`ni, didaktik o`yin qoidalarini o`zlari bajarishlariga undaydi. O`yinlarni bu tarzda tashkil etish o`quvchilarnini kreativ salohiyatini oshirish imkoniyatini beradi. Shuning uchun ham barcha o`quvchilar o`yin vaqtida zo`r

qiziqish bilan harakat qiladilar. O`yinlar bolaning his tuyg`usiga ta`sir qilib, unda o`qishga ijobiy munosabat va qiziqish xislatini tarkib toptiradi. Bolalar o`yinda zo`r mamnuniyat bilan ishtirok etadilar, o`yin boshlanishini sabrsizlik bilan kutadilar, ularning ongida beixtiyor bugungi o`quv kunining quvonchli manzarasi aks etadi. Darsda o`yinqaroqlik qilib o`tiradigan va o`qituvchini dars davomida bir necha marotaba tanbeh berishga majbur qiladigan bolalar ham uchrab turadi. Biroq o`yin o`tkazilayotgan vaqtda bunday bolalarning xulq-atvori butunlay o`zgarib boradi. Ular darhol o`zlarini tutib oladilar. Hattoki, ustozining o`yin qoidalarini ko`rsatib berishini ham kutib o`tirmaydilar, qoidalarni o`zlari mustaqil holda bajaradilar. O`quv faoliyatida o`quvchilarda kreativ salohiyatni shakllantirishning individual-psixologik xususiyatlariga e`tibor berish ta`lim jarayonining muhim talabidir. Chunki, o`quvchilarning kreativ salohiyatini faqat mashq ishlarida emas, balki, o`quv jarayonining barcha dars bosqichlarida va darsdan tashqari qo`shimcha mashg`ulotlarda ham amalga oshirilishi zarur. Mahoratli o`qituvchi murakkab mavzularni o`tishdan oldin darslarni

o`zlashtirishlariga yordam beradi. Bolalarga o`yinni o`rgatishda muayyan ta`limiy maqsad nazarda tutiladi. O`yinning eng muhim ahamiyati ham ana shundadir. O`yin o`tkazilish shakllari va usullari ta`limning boshqa turlaridan farq qiladi. Dars jarayonida didaktik o`yinlardan foydalanish dars sifatini yanada yaxshilashga yordam beradi. [3]

Didaktik o`yinlar ta`limning ko`rgazmaliligini, o`qituvchining nutqini va bolalar harakatini o`z ichiga oladi. Buning natijasida idrokda ko`rish, eshitish, teri sezgisi kabi belgilarga nisbatan birlik paydo bo`ladi. Bu esa o`qituvchining aytganlarini bolalarning anglab olishiga va aytilganlarini ifodalab berishiga, ya`ni, didaktik o`yin qoidalarini o`zlari bajarishlariga undaydi. O`yinlarni bu tarzda tashkil etish o`quvchilarnini kreativ salohiyatini oshirish imkoniyatini beradi. Shuning uchun ham barcha o`quvchilar o`yin vaqtida zo`r

qiziqish bilan harakat qiladilar. O`yinlar bolaning his tuyg`usiga ta`sir qilib, unda o`qishga ijobiy munosabat va qiziqish xislatini tarkib toptiradi. Bolalar o`yinda zo`r mamnuniyat bilan ishtirok etadilar, o`yin boshlanishini sabrsizlik bilan kutadilar, ularning ongida beixtiyor bugungi o`quv kunining quvonchli manzarasi aks etadi. Darsda o`yinqaroqlik qilib o`tiradigan va o`qituvchini dars davomida bir necha marotaba tanbeh berishga majbur qiladigan bolalar ham uchrab turadi. Biroq o`yin o`tkazilayotgan vaqtda bunday bolalarning xulq-atvori butunlay o`zgarib boradi. Ular darhol o`zlarini tutib oladilar. Hattoki, ustozining o`yin qoidalarini ko`rsatib berishini ham kutib o`tirmaydilar, qoidalarni o`zlari mustaqil holda bajaradilar. O`quv faoliyatida o`quvchilarda kreativ salohiyatni shakllantirishning individual-psixologik xususiyatlariga e`tibor berish ta`lim jarayonining muhim talabidir. Chunki, o`quvchilarning kreativ salohiyatini faqat mashq ishlarida emas, balki, o`quv jarayonining barcha dars bosqichlarida va darsdan tashqari qo`shimcha mashg`ulotlarda ham amalga oshirilishi zarur. Mahoratli o`qituvchi murakkab mavzularni o`tishdan oldin darslarni o`zlashtirishda qiynalayotgan o`quvchilar bilan qo`shimcha mashg`ulot uyushtirib, yangi materialni idrok etish uchun ilgari o`rganilgan bilimlarni takrorlaydi va yangi materialning murakkab joylarini tushuntiradi. Chunki, o`qituvchining kasbiy burchi,eng avvalo, ehtiyojmandlarga yordam berishdir. Darsda buning uchun har doim ham imkoniyat bo`lavermaydi. Mashqlar vaqtida dastlab sinfdagi barcha o`quvchilarga qiyinligi bir xil materiallarni berish, keyingi bosqichlardagina tayyorgarlik mashqlarini tabaqalashtirish tavsiya etiladi. Shaxsni har tomonlama kamol toptirish muammosini faqat maktab emas, balki jamiyatning rivojlanishi ham xal qiladi. Jamiyat tobora rivojlanishi bilan shaxs har tomonlama kamol topishi uchun qulay sharoitlar vujudga keladi.[4] Respublikamizda ta`lim jarayonini takomillashtirish bo`yicha o`qitishning yangi shakllari asta-sekin mustahkam o`rin olmoqda. Bular gimnaziya, ixtisoslashtirilgan sinflardir. Boshlang`ich sinflar ham har qanday holda o`quvchilardagi bilimlarni shakllantirishda va ularning kreativ salohiyatini aniqlashda asosiy rol o`ynaydi.

Masalan;

- boshlang`ich sinf o`qituvchisi o`quvchilar bilan individual-psixologik xususiyatlarini inobatga olishi lozim.
- sinfda bo`sh o`zlashtiradigan o`quvchilarga e`tibor berish zarur.
- sinfdagi umumiy ishlar jarayonida qobiliyatli bolalarning ijodiy salohiyatiga e`tabor berish lozim. Umuman aytganda, o`quvchilarni saralash va o`qitishga boshqacha yondashish bilan ularning ijodiy qobiliyatlarini ro`yobga chiqarish kerak.
- boshlang`ich sinf bola shaxsining ilk shakllanishini ta`minlashi, uning qobiliyatlarini aniqlash, o`quvchilarda bilim olish ko`nikmasi va istagini tarkib toptirishi lozim. Bunday o`quvchilar o`quv faoliyatining zarur ko`nikma va malakalarini egallashlari, o`qish, yozish, hisoblashni o`rganishlari, ijodiy fikrlash elementlarini, madaniy nutq va xulqni, shaxsiy gigiyena hamda sog`lom turmush asoslarini o`rganishlari lozim.
- baholash esa o`qituvchi uchun o`quvchilar nimani bilishini va nimani bila olishini aniqlashga, ularning kamchiliklarini aniqlashga, yutuq tomonlariga suyanib, zaif tomonlarini bartaraf etishga xizmat qilishi lozim. Chunki, o`quvchilar bilimini tekshirish va baholashdan maqsad o`quvchilar bilimining sifatini, rivojlantirish darajasini ta`minlash va uni rivojlantirishdan iborat bo`lib, bilim olishga qiziqishini va kreativ salohiyatini takomillashtirishdir.

- o`quvchilar bilimini baholashga xolis munosabatda bo`lish, chunki xolis baholash o`quvchilarni rag`batlantiradi va o`qituvchiga bo`lgan hurmatni oshiradi. Qoidaga ko`ra baho o`quvchining darsdagi xulq-atvoriga mukofot yoki jazo sifatida emas, balki bilim darajasi va xususiyatiga qo`yilishi kerak.

Biz o`quvchilarimizni hayotga, jamiyat qurilishida qatnashishga tayyorlaymiz. Shuning uchun ta`lim amaliy hayot bilan bog`lanishi kerak. Hozirgi paytda nazariyani amaliy hayot bilan bog`lash tamoyili alohida ahamiyatga ega. Shunga ko`ra, uni ta`lim-tarbiya jarayonining hamma yo`nalishlarida amalga oshirish zarur. O`quvchilarning individual-psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda kreativ salohiyati, faolligi sinfda, ijodiy materiallarni o`rganayotganlarida, topshiriqlarni, ijodiy ishlarni bajarayotganlarida namoyon bo`ladi. Mana shu xildagi ishlar va har xil topshiriqlar o`quv faoliyatida o`quvchilarning mustaqilligini rivojlantirish bilan chambarchas bog`liqdir. Bunda o`quvchilarning faqat adabiyotlar bilan ishlashi yoki turli ta`limiy topshiriqlarni bajarish emas, balki ularning mustaqil fikrlashni

kamol topishi uchun qulay sharoitlar vujudga keladi.[4] Respublikamizda ta`lim jarayonini takomillashtirish bo`yicha o`qitishning yangi shakllari asta-sekin mustahkam o`rin olmoqda. Bular gimnaziya, ixtisoslashtirilgan sinflardir. Boshlang`ich sinflar ham har qanday holda o`quvchilardagi bilimlarni shakllantirishda va ularning kreativ salohiyatini aniqlashda asosiy rol o`ynaydi.

Masalan;

- boshlang`ich sinf o`qituvchisi o`quvchilar bilan individual-psixologik xususiyatlarini inobatga olishi lozim.
- sinfda bo`sh o`zlashtiradigan o`quvchilarga e`tibor berish zarur.
- sinfdagi umumiy ishlar jarayonida qobiliyatli bolalarning ijodiy salohiyatiga e`tabor berish lozim. Umuman aytganda, o`quvchilarni saralash va o`qitishga boshqacha yondashish bilan ularning ijodiy qobiliyatlarini ro`yobga chiqarish kerak.
- boshlang`ich sinf bola shaxsining ilk shakllanishini ta`minlashi, uning qobiliyatlarini aniqlash, o`quvchilarda bilim olish ko`nikmasi va istagini tarkib toptirishi lozim. Bunday o`quvchilar o`quv faoliyatining zarur ko`nikma va malakalarini egallashlari, o`qish, yozish, hisoblashni o`rganishlari, ijodiy fikrlash elementlarini, madaniy nutq va xulqni, shaxsiy gigiyena hamda sog`lom turmush asoslarini o`rganishlari lozim.
- baholash esa o`qituvchi uchun o`quvchilar nimani bilishini va nimani bila olishini aniqlashga, ularning kamchiliklarini aniqlashga, yutuq tomonlariga suyanib, zaif tomonlarini bartaraf etishga xizmat qilishi lozim. Chunki, o`quvchilar bilimini tekshirish va baholashdan maqsad o`quvchilar bilimining sifatini, rivojlantirish darajasini ta`minlash va uni rivojlantirishdan iborat bo`lib, bilim olishga qiziqishini va kreativ salohiyatini takomillashtirishdir.

- o`quvchilar bilimini baholashga xolis munosabatda bo`lish, chunki xolis baholash o`quvchilarni rag`batlantiradi va o`qituvchiga bo`lgan hurmatni oshiradi. Qoidaga ko`ra baho o`quvchining darsdagi xulq-atvoriga mukofot yoki jazo sifatida emas, balki bilim darajasi va xususiyatiga qo`yilishi kerak.

Biz o`quvchilarimizni hayotga, jamiyat qurilishida qatnashishga tayyorlaymiz. Shuning uchun ta`lim amaliy hayot bilan bog`lanishi kerak. Hozirgi paytda nazariyani amaliy hayot bilan bog`lash tamoyili alohida ahamiyatga ega. Shunga ko`ra, uni ta`lim-tarbiya jarayonining hamma yo`nalishlarida amalga oshirish zarur. O`quvchilarning individual-psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda kreativ salohiyati, faolligi sinfda, ijodiy materiallarni o`rganayotganlarida, topshiriqlarni, ijodiy ishlarni bajarayotganlarida namoyon bo`ladi. Mana shu xildagi ishlar va har xil topshiriqlar o`quv faoliyatida o`quvchilarning mustaqilligini rivojlantirish bilan chambarchas bog`liqdir. Bunda o`quvchilarning faqat adabiyotlar bilan ishlashi yoki turli ta`limiy topshiriqlarni bajarish emas, balki ularning mustaqil fikrlashni o`rganishi, doimiy ijodiy izlanishga intilishi, o`zini uzluksiz nazorat qilishi, bitirgan ishlarining natijalarini mustaqil holda to`g`ri baholashi ham nazarda tutiladi. Zotan, ta`lim-tarbiya asta-sekin amalga oshadi va o`quvchiga barcha darslar majmui qanday ta`sir etishiga, o`quvchi-o`qituvchi rahbarligida ongli va faol bajaradigan ishlarning hajmi hamda muntazamligiga bog`liqdir. O`qituvchining vazifasi-darsda tafakkur va faoliyatning ana shu turlarini eng to`g`ri uyg`unlashtirishdir. Binobarin, bunday uyg`unlik dars samaradorligini oshirishning muhim omilidir.[4] Darsning umumiy shakli o`qituvchi va o`quvchilar faoliyatining shunday turidirki, unda o`quvchilar hamma uchun umumiy bitta ishni baravar bajaradilar. Olingan natijalar butun sinf bo`yicha muhokama qilinadi, taqqoslanadi va umumlashtiriladi. Ommaviy ta`lim jarayonida o`quv ishlarini tashkil etishning umumiy shakli g`oyat muhimdir. U bolalarda jamoatchilik hissini tarbiyalash, ularni mulohaza yuritishga, o`quvchilarning mulohazalaridagi xatoliklarni topishga o`rgatish imkonini beradi. To`g`ri rahbarlik qilinsa, bolalarning o`quv imkoniyatlari aniqlansa sinfda turli muammolarni muhokama etish juda samarali tadbir hisoblanadi. Bu tadbir o`qituvchidan hamma o`quvchilarning kreativ salohiyatini va fikrlashiga mos ishni topish mahoratini, ularning istaklarini tinglay olishni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Boshlang`ich sinf o`qituvchisi o`quvchilardakreativ salohiyatni shakllantirishning individual-psixologik xususiyatlarini kuzatgan holda, ularni tubdan o`rganishi lozim. Har bir o`quvchining xarakteri, muomala madaniyati, dunyoqarashi, qiziquvchanligi, faolligi, darslarni o`zlashtirishi ham turli xil bo`ladi. Har bir o`quvchining individual-psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda ularning kreativ salohiyatini yuksaltirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.I.A.Karimov "Yuksak ma'naviyat va yengilmas kuch" Toshkent "Ma'naviyat" 2008

2.Z.Nishanova, G.Alimova O`zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi adabiyot jamg`armasi nashriyoti "Bolalar psixologiyasi va uni o`qitish metodikasi" Toshkent-2006 46-bet

3.R.Mavlonova, N.Vohidova, N.Rahmonqulova "Pedagogika nazariyasi va tarixi" Toshkent-2010

4. R.Mavlyanova, N.Rahmankulova "Boshlang`ich ta`lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiya" 34-40- bet